جیاوازی نێوان کۆمۆنیزم و سۆسیالیزم چییە؟ ... و: ڕەوەند محەمەد جەمیل

سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم دوو ڕێبازن, لێکچوون و جیاوازی زۆر لە نێوانیاندا هەیە. هەردووکیان لە ئامانجیاندا کۆکن دژ بە کاریگەرییە خراپەکانی سەرمایەداری کلاسیکن, بۆیە زۆر زەحمەتە جیاوازی لە نێوانیاندا بکرێت, لەبەرئەوەی زۆرێك لە وڵاتان شێوەی جیاوازی هەردوو سیستەمییان پەیڕەوکردووە, جگە لەمەش زۆرێك لە هزرمەندانیش پێناسە و ڕاڤەی هەردوو ئایدیۆلۆژیایان کردووە, بەڵام هزرمەندەکان سەرجەم پێناسە و ڕاڤەکانیان لەسەر بنەمای باگڕاوندییانەوە پێناس ڕاڤەکردووە, بۆیە ئەو پێناس و ڕاڤانەیان بۆ لایەنگیری نییە, بەڵام سەرەڕای هەموو ئەمانەش دەتوانین هەندێك جیاوازی سەرەکی لەنێوان سۆسیالیزم و کۆمۆنیزمدا بدۆزینەوە.

کۆمۆنیزم:

دەستەواژەیەکە مانای زۆری لەخۆوە گرتووە, ڕەنگە شێوە حکومەتێك بێت, یان سیستەمێکی ئابووری, یان بزافێکی شۆڕشگێڕی, یان شێوە ژیانێك, یان ئامانجێك یان ئایدیال. ئەوەش کۆمەڵێك هزرە لەسەر چۆن و بۆ ڕووداوەکانی مێژوو سەریان هەڵداوە و چ ئاراستەیەکیان گرتووە, دەتوانین بڵێین ئەو کەسەی کە بەشێوەیەکی سەرەکی ئەو هزرانەی پێشخستبێت (فلادیمێر لینین)ی ڕابەری شۆڕشگێڕی ڕووسیایی بوو, کە لە سەرەتای سەدەی بیستەم پشتی بەست بە نووسینەکانی (کاڕل مارکس).

سۆسیالیزم:

سیستەمێکی ئابووری لە بنچینە ڕۆژئاواییە و بزافێکی ڕامیاری تێۆری کۆمەڵایەتییە. زۆربەی سۆسیالیزمەکان لایان وایە حکومەتی نیشتمانی یان خۆجێیی دەبێت خاوەنی سامانی نیشتمانی بێت و سامانەکەش بەکار بێنن بۆ تاك. تێوری سۆسیالیزم پێیوایە کە دەبێت وڵات خاوەنی خاك و کارگە و ئامرازەکانی دیکەی بەرهەمهێنان بێت, لەبەرئەوەی پێیان وایە خراپەکاری لە دەرگای خاوەندارێتی تایبەتەوە دێتە ژوورەوە.

سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم وەك سیستەمێکی ئابووری

ئەگەر تێبینی بکەیین هەندێك لە هزرمەندان لایان وایە کە سۆسیالیزم تەنیا سیستەمێکی ئابوورییە, بەڵام کۆمۆنیزم سیستەمێکی ئابووری و ڕامیارییە. سۆسیالیزم وەك سیستەمێکی ئابووری کار لەسەر نەخشەی سیاسەتی ئابووری دەکات و ئاراستەیەکی کۆمەڵایەتی هەیە بۆ کەمکردنەوەی جیاوازی چینایەتی, بەڵام کۆمۆنیزم کار بۆ ئەوە دەکات ئابووری و کۆمەڵگا بەیەکەوە بەشێویەکی کۆمەڵ ئاراستەبکات, خاوەندارێتیش کۆکرابێتەوە لەدەستی وڵات, دابەشکردنی سامانیش لەدەستی وڵات بێت بۆ گەیشتن بە ئامانجی کۆمەڵگایەکی بێ چینایەتی و بێ دەسەڵاتداری.

ئەگەر سۆسیالیزم و کۆمۆنیزم کۆکبن لەسەر ئەوەی کە دابەشکردنی کاڵا و خزمەتگوزاری بەسەر تاکەکانی گەل بەدەستی یەك دەسەڵاتی ناوەندی بێت, بەڵام ناکۆکن لەسەر شێوەی دابەشکردنی, لەبەرئەوەی سۆسیالیزم پێیوایە دابەشکردنەکە دەبێت لەسەر بنەمای قەبارەی بەشداریکردنی تاك بێت لە بەرهەمهێنان, بەڵام کۆمۆنیزم پێیوایە دەبێت دابەشکردنی کاڵا و خزمەتگوزاری لەئاستی پێویستی مرۆڤ دابێت, بەبێ ئەوەی سەیری بەشداریکردنی تاك بکرێت لە بەرهەمهێنان, لەبەرئەوەی ڕەنگە کەمتر یان زیاتر ببات لەوەی کردوویەتی.

کۆمۆنیزم پێیوایە دەبێت هەرچی زووە و دەستبەجێ لە ڕەگەوە کۆنترۆڵی سەرمایەداری لە کەرەستەکانی بەرهەمهێنان نەهێڵرێت, بۆ گەیشتن بە وڵاتێکی بێ چینایەتی, بەڵام سۆسیالیزم پێیوایە سەرمایەداری دەتوانێت بەشێك بێت لە وڵاتی سۆسیالیزم, لەبەرئەوەی سۆسیالیزم دەتوانێت کۆمەڵگایەکی سەرمایەدار بەڕێوەببات. بەڵام گرینگ ئەوەیە سەرمایە لەژێر کۆنترۆڵی سیستەمی ئاماری ناوەندی دابێت بۆ ئاراستەکردنی ئابووری, بەم شێوەیە سەرجەم تاکەکان سوودمەند دەبن لە سەرمایە و کەمینەیەك ناتوانێت دەست بەسەر تاکەکاندا بگرێت.
جیاوازییەکی دیکەش لە نێوان کۆمۆنیزم و سۆسیالیزمدا هەیە, ئەویش کێ کۆنترۆڵی ژێرخانی ئابووری وڵات بکات, لەبەرئەوەی سۆسیالیزم هەوڵ دەدات ژمارەی ئەو کەسانە زیاد بکات کە توانای کاریگەریان هەیە لە چۆنێتی کارکردن لە سیستەمی ئابووری وڵات, بەڵام کۆمۆنیزم هەوڵدەدات ژمارەیان کەم بکاتەوە.

سەرچاوە:
مختصر المفید